

Розділ V. ПРОБЛЕМИ БОРТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

УДК 343.125

І.А. Грабазій,
О.О. Козленко

ГЕНЕЗА ЯВИЩА ПОРНОГРАФІЇ ТА БОРТЬБИ З НИМ

У статті зроблено спробу дослідити генезу явища порнографії, історичні умови соціально-правових аспектів його виникнення й існування в різні часи та епохи, становлення держави до нього, а також шляхи та етапи законодавчого регулювання.

Ключові слова: *генеза, суспільна мораль, порнографія, продукція еротичного характеру.*

Постановка проблеми. Вивчення генези вказаного явища, історичних умов його виникнення й шляхів законодавчого регулювання є неодмінно важливим для з'ясування думки суспільства щодо порнографії та її зміни в процесі розвитку суспільства, адже аналіз минулого є підґрунтям не лише для з'ясування теперішнього становища, але й для отримання прогностичної відповіді про майбутнє.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Сутності зазначеного явища, соціально-правовим аспектам виникнення й існування порнографії в різні часи та епохи, ставленням влади до неї, питанням її профілактики велику увагу приділяли мислителі, учені, діячі культури та мистецтва минулого, зокрема Г. Лихт, А. Лохвицький, В. М. Броннер, Ам-Рін Отто Генне, М.Н. Гернет, Є. Дюпуї, Ч. Ломброзо, Ф. Реньо та інші.

Метою цієї статті є дослідження генези явища порнографії, історичних умов, соціально-правових аспектів його виникнення та існування в різні часи та епохи, ставлення влади до нього, а також шляхи та етапи законодавчого регулювання.

Виклад основного матеріалу. Порнографія й еротика, як певні соціальні явища, що відображають у матеріальних речах сексуальне життя людства відомі вже з глибокої давнини. Так, учені-археологи виявляють на скальній малюнки раннього й пізнього палеоліту (20-8 тис. років до н.е.), що зображувати різні моменти сексуальних відносин. Але в той час малюнк-

ки, а також міфи різних народів світу носили не еротичний, а сакральний, релігійний характер. В античній міфології, наприклад, бог любові Ерос виступав антиподом бога смерті Танатоса, і на честь перемоги Еросу (любові, життя) над Танатосом (смертю) улаштовувалися релігійні містерії.

З виникненням держави і її наступною еволюцією суспільство починає контролювати сексуальну поведінку людей. Правові основи регулювання сексуального життя було закладено ще в античному суспільстві. За законами Солона (древні Афіни) проституція вперше стала розглядатися як суспільний інститут, і негайно відбулася її законодавча регламентація.

Термін порнографія також виник у Древній Греції і походить від таких коренів як «porne» (у Древній Греції нижчий клас повій, що обслуговували всіх громадян поліса) і «graphos» (писання, малювання). Спочатку порнографія означала оповідання, де описуються повії та їхнє ремесло, для сексуального збудження клієнтів. На багатьох давньогрецьких і етруських фресках, вазах та інших творах мистецтва зображувалися статевий акт, фелляція, оргії, педофілія, гомосексуальні відносини і багато інших форм сексуальної поведінки. Подібні сцени статевого життя було знайдено археологами й на настінних зображеннях серед руїн Помпеї.

Таким чином, в античному світі проституцію й порнографію було легалізовано й регульовано правовими нормами. Розпочиналися спроби й розмежування суто порнографії від еротики як естетичного критерію сексуальності. Ця особливість античного мистецтва зазначається багатьма дослідниками. Наприклад, Г. Лихт пише таке про античну літературу: «Я не пригадую випадку, щоб мені доводилося читати в грецьких творах докладного опису самого статевого акту; це аж ніяк не випадковість, а наслідок естетичного відчуження греків, що терпіли подібні сцени тільки у творах порнографічного характеру у власному розумінні цього слова» [1, с. 400]. Аналогічні тенденції зображення сексуальних узаємин між людьми спостерігалися в інших культурах цього і більш пізніх періодів.

З виникненням і поширенням християнства в Європі, а ісламу на Сході й в Африці, будь-які прояви сексуальності стали вважатися гріховними. Сексуальні відносини тепер могли зводитися тільки до продовження роду. Художникам, скульпторам, письменникам і поетам було заборонено під страхом смерті зображувати голе тіло або писати про сексуальне життя. І хоча в законодавстві це релігійне табу ніяк не було закріплено, церква протягом багатьох століть боролася з будь-якими проявами як порнографії, так і еротики, оголосивши їх суперечними «Божому задумові» (у багатьох ісламських державах ця релігійна заборона зберігається дотепер). Кримінальної відповідальності за розповсюдження порнографії в найдавнішому й середньовічному законодавстві (аж до XVII ст.) не передбачалося.

Поширенню порнографічних матеріалів або предметів і навіть появи зачатків сучасної сексіндустрії сприяла поява в XVI ст. гравюр, офортів і естампів, що спростили й значно здешевили зображення сексуальних сцен. У Парижі в XVII ст. велике поширення одержали так називані «французькі листівки» – відверті графічні вироби із сюжетами на сексуальні теми.

Уперше судовий процес про «непристойності» (порнографії) було зафіксовано в Англії в 1727 р. і надалі ця кримінальна справа стала використовуватися в загальному праві як прецедент. Зокрема, обвинувачувався видавець Едмунд Керл, який видав низку книг під назвами: «Мистецтво поцілунку в усіх його різновидах», «Вулик Купідона», «Венера в монастирі» тощо. Державний обвинувач Філіп Йорк у виступі сформулював загальні умови встановлення кримінальної відповідальності за розповсюдження матеріалів непристойного змісту. На підставі цього Е. Керла було визнано винним і засуджено до штрафу в 33 фунта і 1 року нагляду [2, с. 23].

У XIX сторіччі починається новий етап боротьби з поширенням порнографії, який передусім очолили суспільні й релігійні організації. У суспільстві знову відроджується пуританське ставлення до статевої сфери життя людини, і зображення художниками й письменниками наготи та сексуальних сцен не заохочується.

Як пише М. Масон «...дев'ятнадцяте століття принесло розквіт святенництва, і протягом цього періоду виховані дами знаходили образливими не тільки відверті сексуальні описи, але й будь-які інші нескромні заяви, що трапляються в тексті. Сексуальні почуття придушувалися усе сильніше, і сексуальні відносини, принаймні зовні, стали зразком благопристойності» [3, с. 45].

У боротьбі за суспільну моральність моралісти XIX ст. також піддали осуду й цензурним заборонам як порнографічні пам'ятки античної літератури: «Дафніс і Хлоя» Лонга, «Науку любові» Овідія, вірші Сенеки, Петронія тощо, а також книги Вольтера, Рабле, А. Франсай та ін.

З цього ж часу кримінально-правові норми, що забороняли поширення порнографічних матеріалів або предметів починають з'являтися в кримінальних кодексах багатьох європейських держав. У Франції 19 липня 1791 року було прийнято революційний декрет, який під страхом кримінальної відповідальності забороняв опублікування непристойних книг і зображень [4, с. 210].

Епоха Відродження, що почалася в Європі, і буржуазні революції, що пішли за нею, практично не зайняли патріархальне російське суспільство. І тільки в період царювання Петра I поряд зі світовими досягненнями науки й мистецтва в Росію стали ввозитися гравюри й література еротичного й порнографічного змісту, що користувалися великою популярністю в аристократії. Ще більш значна свобода й терпимість до сексуаль-

ного життя та його зображення допускалися в XVIII ст. (епоха «просвітченого» абсолютизму).

У цьому ж столітті І.С. Барков створює новий напрям у російській літературі – «непристойну поезію». Геніальний Пушкін та інші не менш відомі російські поети й письменники створювали твори, що визнавалися цензурою непристойними, а їхнє опублікування заборонялося.

Як і в західних країнах, у Російській імперії, супротивниками поширення еротики й порнографії виступали консервативні групи й церква, оскільки публічне виставляння напоказ сексуального життя людини суперечить догматам віри й зазіхає на моральні устої. Однак у російському суспільстві подібні погляди наприкінці XVIII ст. стали найбільш міцними, оскільки вони спиралися не тільки на авторитет релігії, але й на державну владу. У XIX ст. царськими указами вводиться найжорстокіша цензура за всіма проявами громадського життя (у тому числі нагляд за суспільною моральністю). Наприкінці XIX ст. будь-які прояви сексуальності починають осуджуватися й революціонерами-демократами. Вони виступали проти еротичного мистецтва й порнографії, оскільки вони не вписувалися в нормативний закон людини, що повинна віддати всі сили боротьбі за звільнення трудового народу.

У цей же період уперше в кримінальному законодавстві з'являються кримінально-правові норми, спрямовані на захист суспільної моральності. В Уложення про покарання кримінальні й виправні 1845 р. у розділ VIII («Про злочини й провини проти суспільного благоустрою й благочинія») у 1865 р. законодавець включив нову главу (IV), яка мала назву «Про злочини проти суспільної моральності». До цієї групи злочинів Кримінальне Уложення відносило: публічну розпусту, пияцтво, звідництво, розповсюдження аморальних творів або картин та інші злочини.

Як підкреслює А. Лохвицький, «...під цим заголовком викладені в Уложенні як дійсні злочини проти суспільної моральності, так і такі, що порушують права особи, а не суспільства, і нарешті, такі, що не порушують ні того, ні іншого, а є залишками древнього релігійного погляду на злочин» [5, с. 437]. Далі, обґрунтування зазначених діянь і їхню криміналізацію в кримінальному законодавстві він указує, що «...суспільство як і окрема людина має в тому числі право на моральне почуття, що може бути ображено. Але для існування злочину проти суспільної моральності необхідно, щоб він мав характер публічності, інакше він не існує, тому що інакше суспільство не може бути ображене [5, с. 438]».

Образом суспільної моральності Кримінальне Уложення у ст. 1001 вважало таємне від цензури друкування або іншим способом видання у якому б то не було виді, розповсюдження творів, що підлягають цензурному розгляду, які мають за мету розбещення вдач або явно противні

моральності і благопристойності, або звабні зображення [6, с. 201].

Іншими словами, у цій нормі дореволюційний законодавець установив кримінально-правову заборону на видання й розповсюдження еротичних і порнографічних творів. Як обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу злочину тут зазначено незаконний характер видання або розповсюдження (таємно від цензури). Кримінальне Уложення визнавало непристойними такі твори й зображення, що: а) розбещують удачі; б) противні моральності й благопристойності в) схиляють до розпусти вдач. Отже, є всі підстави стверджувати, що вже в дореволюційному кримінальному праві називався предмет цього злочину, і робилися спроби установити критерії визначення порнографії. Каралося це діяння не дуже строго: штрафом не більш 500 карбованців або арештом строком від 7 днів до 3-х місяців. Твори й зображення, що утворюють предмет злочину, підлягали конфіскації й знищенню.

В Уложенні було закріплено й кваліфіковано вид розповсюдження порнографічних предметів. Відповідно до ст. 1002 «учителі, наставники, а також й опікуни, що будуть викриті в розповсюдженні зображень або творів, явно противних вдачам і благопристойності, у навчальних закладах або між малолітніми або неповнолітніми, що були під їхньому наглядові, піддаються за це: звільненню від посад або своїх звань й ув'язненню строком від 2 до 4 місяців» [7, с. 201].

Наступні правові акти дореволюційної Росії зберегли кримінально-правову заборону на розповсюдження порнографічних матеріалів або предметів. У ст. 45 Статуту про покарання, що накладаються мировими суддями, об'єктивну сторону цього діяння було розширено, і кримінальна відповідальність уже наставала не тільки за розповсюдження, але й за «...публічне виставляння явно звабних виробів або зображень» [12, с. 9].

У Кримінальному Уложенні Росії 1903 р. законодавчу конструкцію цієї норми було знову удосконалено, і в ст. 281 установлювалася відповідальність за вчинення наступних дій із «безсоромними творами або зображеннями» : 1) їхнє збереження з метою продажу; 2) продаж; 3) публічне виставляння 4) інше розповсюдження. Розповсюдження порнографії, як і раніше, відносилося до числа менш тяжких злочинів, про що свідчила й санкція ст. 281 (штраф не більш 300 карбованців або арешт строком не більш 3-х місяців). Обтяжуючою обставиною в ст. 281 визнавалося розповсюдження порнографії торговцем або редактором періодичного видання [8, с. 154].

Революція, що відбулася в жовтні 1917 року, різко прискорила секуляризацію сексуальної культури в Російській імперії, але одночасно викликала стан аномії й повну дезорганізацію багатьох сімейних і моральних цінностей. У світлі чого традиційні релігійно-моральні устої відносин між статями було підірвано, а нові в післяреволюційній Росії ще не склалися.

У 20-х рр. XX ст. у новому суспільстві велися жаркі дискусії на тему «вільної любові», а також про те, чи необхідна взагалі при соціалізмі статевая мораль. Серед молодих людей у цей час були широко поширені дошлюбні зв'язки й позашлюбні відносини (за даними різних дослідників дошлюбні сексуальні відносини в той час мали 85-90 % чоловіків і 50-60 % жінок) [9с. 16]. Саме в цей момент проявилось прагнення адміністративно-командної системи, що складалася, забезпечити тотальний контроль над особистістю. Необхідність у деіндивідуалізації людини була пов'язана з послідовним викорінюванням у неї еротичної основи. Першою жертвою репресивної політики молодого держави стало мистецтво. Чуттєвість і духовність стають усе більш підозрілими.

Формуванню в суспільстві нових моральних устоїв заважало й декларативне твердження партії про те, що при соціалізмі не може бути проституції й порнографії, оскільки вони не відповідають моральному виглядові будівельника комунізму. Саме цим, мабуть, можна пояснити той факт, що ні в КК РСФСР 1922 р., ні в редакції КК РСФСР 1926 р. не містилося кримінально-правових норм, спрямованих на захист суспільної моральності.

Стаття про кримінальну відповідальність за розповсюдження порнографічних матеріалів або предметів з'явилася в радянському законодавстві в результаті ратифікації СРСР 8 липня 1935 року Женевської конвенції 1923 р. про припинення обороту порнографічних видань і торгівлі ними. Виконуючи взяті на себе міжнародно-правові зобов'язання, ВЦИК СРСР 17 жовтня 1935 року прийняв загальносоюзний закон «Про відповідальність за виготовлення, збереження й рекламування порнографічних видань, зображень або торгівлю ними» [10]. Цей закон було включено в КК Української РСР (ст. 182-1) та кримінальні закони союзних республік. Стаття 182-1 КК Української РСР не містила поняття порнографічних видань або зображень й описувала тільки способи їхнього розповсюдження. Це часто призводило до неоднозначного розуміння порнографії в судовій практиці. Не могли дати ясне роз'яснення з цього питання й діячі науки та мистецтва. Наприклад, у 50-х рр. XX в. керівництво одного з радянських видавництв відмовилося друкувати фотографію Венери Мілоської, визнавши її «порнографією».

Але законодавець не врахував рекомендацій учених і практиків про необхідність легального визначення порнографії й відтворив цю норму в КК Української РСР 1960 р., без яких-небудь змін, уключивши ст. 211 «Виготовлення, збуг і розповсюдження порнографічних предметів», родовим об'єктом цього злочину визнавав громадський порядок, чим і було обгрунтоване місцезнаходження складові цього злочину в розділі X Кримінального кодексу України 1960 р. «Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я». Відповідно до зазначеної норми

відповідальність передбачалася за ввезення в Україну з метою збуту або розповсюдження, виготовлення, збут чи розповсюдження творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, за ті ж дії щодо кіно- і відеопродукції порнографічного характеру, а також за вищезазначені дії, учинені повторно або за попереднім зговором групою осіб.

Як уже зазначалося, визначення самого поняття порнографії в цій статті було відсутнє. Не було його й в інших нормативних актах. У більшості коментарів і підручників з кримінального права того часу роз'яснювалося, що під порнографією слід розуміти грубо натуралістичні, непристойні, вульгарні видання, що цинічно зображують статеве життя та мають за мету нездорове збудження статевої пристрасті. Але таке визначення було надто розпливчастим і не дозволяло виділити істотні ознаки порнографії, на підставі яких її можна було б чітко відмежувати від еротичних творів мистецтва й літератури.

Безліч визначень порнографії пропонувалося вченими-юристами, психологами, медиками, мистецтвознавцями, але жодне з них так і не було визнано оптимальним. Правозастосовувач, у свою чергу, мав свою власну думку з цього питання. Спираючись на кон'юнктурні установки державної ідеології, він у кожному конкретному випадку здійснював кваліфікацію вчиненого, погоджуючись не з вимогами закону, а із суб'єктивною думкою фахівців різних галузей знань, що залучалися як члени спеціальної комісії з експертизи різних предметів і матеріалів на наявність у них елементів порнографії. У результаті чого засуджувалися невинні особи, а обвинувальні вирoki досить часто піддавалися перегляду й скасуванню.

З початком перебудови багато цензурних заборон ослабнули. Сотні творів еротичної літератури й живопису стали доступні для читачів і глядачів. Почали відкриватися публічні виставки еротичного живопису, фотографії тощо. Одночасно з цим країну заповонила продукція відверто порнографічного змісту як вітчизняного, так і закордонного виробництва. За роки перебудови й розпаду СРСР у суспільстві відбулося різке зрушення від радянського пуританізму в протилежну сторону – повної розгнузданості й падінню моральності.

Суттєві зміни в законодавчому врегулюванні питання боротьби з порнографією відбулися лише з прийняттям нового Кримінального кодексу України в 2001 році [11]. Відповідальність за ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів було передбачено ст. 301 Розділу XII «Злочини проти громадського порядку і моральності» КК України. Стаття складалася з трьох частин та передбачала відповідальність від штрафу до семи років позбавлення волі.

Новелою стало прийняття у 2004 році Верховною Радою України Закону «Про захист суспільної моралі», який установлює правові основи захисту суспільства від розповсюдження продукції, що негативно впливає

на суспільну мораль. У ньому вже на законодавчому рівні визнано такі поняття, як «суспільна мораль», «порнографія», «дитяча порнографія», «продукція еротичного характеру».

У 2009 році Законом України від 11.06.2009 № 1520-VI [12] було розширено склад злочину, передбаченого ст. 301 КК України такою кваліфікуючою ознакою, як «з метою зберігання». А в 2010 році Законом України від 20.01.2010 № 1819-VI [13] доповнено частинами 4 та 5, у яких було передбачено більш жорстку відповідальність щодо виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення, або збут чи розповсюдження творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію, або примушування неповнолітніх до участі у створенні творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм порнографічного характеру.

Висновки. На підставі вищевикладеного, можливо визначити такі історичні етапи виникнення явища порнографії та боротьби з ним:

- період раннього й пізнього палеоліту (20–8 тис. років до н.е.);
- період Древньої Греції (I–III тисячоріччя до н. е.);
- період виникнення й поширенням християнства в Європі, а ісламу - на Сході й в Африці (XI–XVIII століття);
- період європейської промислової революції (XVIII–XX століття);
- сучасний період (XX–XXI століття).

Саме на сучасному періоді яскраво відстежується розвиток Українського законодавства у сфері боротьби з порнографією, який умовно можна поділити на три етапи:

- період Української РСР (1930–1960 рр.);
- період незалежної України (2001–2009 рр.);
- сучасний період (з 2009 р. й дотепер).

За результатами аналізу генези явища порнографії та боротьби з ним, зазначимо, що на вищевказаних етапах розвитку держави відношення та регулювання цього явища мало різний характер – від дозволу та регламентації - до суворой заборони. Незважаючи на постійні зміни в правових підходах держави до боротьби з порнографією, це явище все ж таки не зникає, а, навпаки, продовжує існувати й постійно модифікуватися. Сьогодні його визнано як негативне соціальне явище, яке має надзвичайне розповсюдження.

Використані джерела:

1. Лихт Г. Сексуальная жизнь в Древней Греции / Г. Лихт ; [пер. с англ. В. В.Федорина]. - М. : Крон-Пресс, 1995. - 400 с.
2. Савельева О. Грязное порно или крылатый эрос? / О. Савельева // Бизнес-Адвокат. - 2000. - № 9. - С. 23–24.
3. Mason M. The Making of Victorian Sexual Attitudes / M. Mason. - Oxford, 1995. - 272 p.

4. Люблинский П. И. Преступления в области половых отношений / П. И. Люблинский. – М. ;Л. : Изд. Л. Д. Френкель, 1925. – 246 с.
5. Лохвицкий А. В. Курс русского уголовного права / А. В. Лохвицкий. – СПб. : Скоропечатня Ю. О. Шрейера, 1871. – 704 с.
6. Свод законов уголовных. Часть первая. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных. – Т. 15. – СПб., 1885. – 536 с.
7. Устав о наказаниях, налагаемых мировыми судьями. Издание 1885 года: с дополнениями по сводному продолжению 1912 года, с приложением мотивов и извлечений из решений кассационных департаментов Сената / издан Н. С. Таганцевым. – [21-е изд. доп.]. – СПб. : Тип. М. Меркушева, 1913. – 629 с.
8. Уголовное уложение 22 марта 1903 г. : С мотивами, извлеченными из объяснительной записки ред. комиссии, представления Мин. Юстиции в Гос. Совет и журн. – особого совещания, особого присутствия департаментов и общего собр. Гос. Совета. – СПб. : Н.С. Таганцев, 1904. – 1124 с.
9. Бердяев Н. А. Эрос и личность: философия пола и любви / Н. А. Бердяев. – М. : Прометей, 1989. – 158 с.
10. Про відповідальність за виготовлення, збереження і рекламування порнографічних видань, зображень або торгівлю ними : Закон СРСР від 17 жовт. 1935 р. // СЗ СССР. – 1935. – №56. – Ст. 457.
11. Кримінальний кодекс України : від 5 квіт. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
12. Про внесення зміни до статті 301 Кримінального кодексу України : Закон України від 11 черв. 2009 р. № 1520-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1819-17>.
13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії розповсюдженню дитячої порнографії : Закон України від 20 січн. 2010 р. № 1819-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1520-17>.

Грабазий И.А., Козленко О.О. Генезис явления порнографии и борьбы с ним

В статье изучен генезис явления порнографии, исторических условий, социально-правовых аспектов его возникновения и существования в разные времена и эпохи, отношения государства к нему, а также пути и этапы законодательного регулирования.

Ключевые слова: *генезис, общественная мораль, порнография, продукция эротического характера.*

Grabaziy I.A., Kozlenko O.O. The Genesis of the phenomenon of «pornographic» and struggle with it

The article attempts to explore the genesis of the phenomenon of pornography historical conditions, social and legal aspects of its appearance and existence in different times and ages, the formation of the state to it, as well as ways and stages of legislative regulation.

The historical stages of the emergence of the phenomenon of pornography and control: 1) The early and late Paleolithic (20–8 thousand BC); 2) Period of Ancient Greece (I–III millennium BC. E.); 3) The period of emergence and spread of Christianity in Europe and Islam in the East and in Africa (XI - XVIII century); 4) Period European Industrial Revolution (XVIII–XX centuries); 5) Current period (XX– XXI century). From the modern period clearly tracked the development of Ukrainian legislation in the fight against pornography, which can be divided into three stages: 6) The period of the Ukrainian SSR (1930–1960 biennium.); 7) The period of independent Ukraine (2001–2009 years.); 8) Modern period (2009 until now).

The analysis genesis of the phenomenon of pornography and control, it should be noted that the above stages of state relations and regulation of this phenomenon had a different character - the resolution to strict regulation and prohibition. And despite the constant changes in the legal state approaches to combating pornography, this phenomenon did not disappear, but rather persists and continually modified. Today it is recognized as a negative social phenomenon that has extraordinary distribution.

Unfortunately, in Ukraine the phenomenon of pornography has all the conditions for the further spread of the underground. Of course, at the present stage of our country legal measures aimed at countering this phenomenon should be combined with socio-economic, cultural, educational, and prevention advocacy activities of its damage counter-cult of sex and violence in education the younger generation a correct understanding of sexual relations. In that same time, equally important is the issue of setting up an efficient response as proper circulation of pornographic material, and individuals, groups of persons whose activities are aimed at involving people to participate in their creation.

Key words: *genesis, public morality, pornography, erotic products.*

УДК 343.982.33

В.В. Бірюков

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ОСНОВИ ОГЛЯДУ МІСЦЬ ПОДІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН ТА ПРИСТРОІВ

Статтю присвячено дослідженню одного з актуальних і складних питань теорії криміналістики та сучасної слідчої практики. Автор розглядає організаційно-тактичні основи огляду місць подій, пов'язаних із використанням вибухових речовин та пристроїв з урахуванням ситуації, що склалася. Значну увагу приділено особливостям організації роботи слідчо-оперативної групи, співкуванню з пресою та керівництвом.

Ключові слова: *огляд місця події, вибухові речовини, вибухові пристрої, слідча ситуація, сліди вибуху, спеціальні знання, преса, «стежка керівництва».*

Постановка проблеми. Останніми роками в Україні для досягнення злочинної мети все частіше використовуються вибухові речовини (ВР) та вибухові пристрої (ВП). У зв'язку з цим виникає нагальна потреба наявнос-